

Inpassing van groen op gebouwen: het Ministerie van Financiën in Den Haag, direct naast de schouwburg.

Je kunt het dak op!

Symposium over de dakterrasboom als ultieme stadsboom

Afgelopen 19 maart was het symposium 'Bomen op niveau' in de Koninklijke Schouwburg van Den Haag. Dagvoorzitter Simone van Trier verwelkomde een keur aan nationale en internationale sprekers om de bezoekers te prikkelen mee te denken over innovatieve daktuinen. Organisatoren van het symposium waren de vakgroepen Boomverzorging en Dak- en Gevelbegroening van de VHG, het Hoveniers Informatie Centrum en het Productschap Tuinbouw.

Auteur: Herman Arentsen

Daktuin op het gemeentehuis

De eerste spreker van de dag was Michael Berkshire, werkzaam als Green Projects Administrator bij de City of Chicago. Berkshire gaf uitleg over het *Chicago Green Roof Initiative*. Hierbij wil de gemeente het toepassen van groen op daken stimuleren. Dit doet zij door zelf het goede voorbeeld te geven door middel van een daktuin op het gemeentehuis. Daarnaast verstrekt Chicago subsidies en neemt het als voorwaarde op bij het verlenen van vergunningen voor de realisatie van gebouwen. Niet onbelangrijk is dat Chicago een bouw aanvraag sneller afhandelt wanneer een groen dak in het plan is opgenomen. Het Chicago Green Roof Initiative is onderdeel van het Climate Actionplan, dat aanhaakt op de Kyoto-klimaatdoelstellingen. Al met al

heeft het tot nog toe geresulteerd in zeshonderd projecten met een oppervlakte aan groene daken van 7 miljoen *square feet*, ongeveer 85 hectare. Op de website www.chicagogreenroofs.org zijn de projecten te zien.

Waterdicht plan!

Hoe een deugdelijke en vooral waterdichte constructie te maken, vertelde de heer Paul Verkaik. Verkaik is directeur van BDA Dak- en gevelopleidingen. De heer Verkaik ging in op de techniek van de (bitumineuze) dakbedekking en het waterdicht maken van dakoppervlaktes. De technische uitgangspunten zijn met name:

- volledige verkleving van de dakbedekking op de onderconstructie;
- de dakbedekking is wortelwerend;

De Chicago Green Roof Initiative: de gemeente stimuleert het toepassen van groen op daken door zelf het goede voorbeeld met een daktuin op het gemeentehuis. Daarnaast verstrekt Chicago subsidies voor groen op daken.

- ligt onder afschot;
- de opstandhoogtes vanaf de bovenkant van de daktuin is minimaal 12 centimeter.

Daarnaast deed de heer Verkaik een oproep om de hovenier zo vroeg mogelijk in het ontwerpproces te betrekken.

Uit de zaal kwam een aantal technische vragen, waarbij werd bevestigd dat het toepassen van bomen op daken geen probleem is, mits hier constructief rekening mee is gehouden.

Meerwaarde groen, meer dan som der delen

Aan de hand van de stelling: 'de meerwaarde van groen, meer dan de som der delen' lichtten de landschapsarchitect Michael van Gessel en bouwkundig architect Jeroen van Schooten de mogelijkheden voor het toepassen van groen toe, en in het bijzonder bomen in combinatie met architectuur. Ze namen de aanwezigen mee in een rondleiding door verschillende tuinen over de wereld. Op deze manier kwam de rol van bomen in de openbare ruimte in relatie tot architectuur goed naar voren. Twee projecten met inpassing van groen in en op gebouwen kwamen aan bod: de nieuwbouw van ING-House langs de A10 te Amsterdam en de herontwikkeling van het Ministerie van Financiën in Den Haag, direct naast de schouwburg.

Na de lunch kon een aantal bedrijven laten zien welke projecten zij zoal in Nederland hebben gedaan. In een Speed Networking van maximaal vijf minuten per presentatie kregen de aanwezi-

gen een goed beeld van de uiteenlopende reeds gerealiseerde daktuinen. ISS Landscaping Services, Van der Tol, Copijn, Pius Floris Boomverzorging, Donker, Mostert De Winter en BSI Bomenservice lieten inspirerende voorbeelden zien.

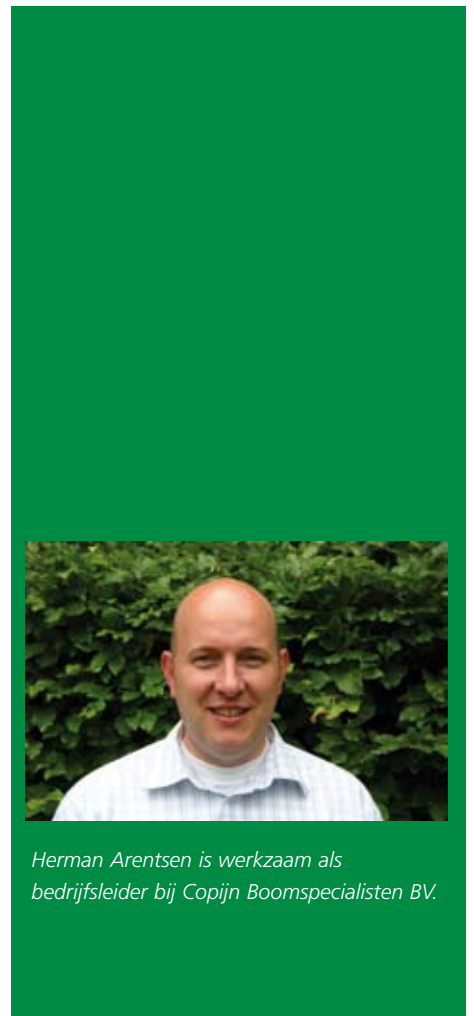
Gemeenschapstuinen

Bouwkundig architect Harrie van Helmond demonstreerde op amusante wijze veel sprekende voorbeelden van groen op daken en aan gevels. Daarnaast ging hij in op de verschillen in aanpak van steden als Parijs en Amsterdam in groenbeleid. Opvallend was dat Parijs kiest voor een centrale insteek met een vernieuwde organisatie, die de bevolking stimuleert om groen toe te passen, door middel van subsidies en gemeenschapstuinen. Amsterdam kent een decentrale aanpak en heeft een specifiek beleid voor het behoud van de bomen. Van Helmond sloot af met een reeks bijzondere voorbeelden. Hij verwees naar de website www.biotope-city.net.

Als afsluiter van de dag werd professor Hartmund Balder geïntroduceerd. De heer Balder is verbonden aan de Universiteit van Berlijn. Hij liet een aantal voorbeelden uit Berlijn zien waarbij het ontwerp of beheer onvoldoende aandacht heeft voor het functioneren van de bomen in de gevel- of daktuin. Als uitgangspunt dient te gelden dat een project voor langere tijd (40-50 jaar) moet functioneren. Het beschermen van bomen hoort hierbij en kan alleen als de inrichting in overeenstemming is met randvoorwaarden. Voorbeelden van deze randvoorwaarden zijn

beschikbaar grondvolume en de kwaliteit hiervan, vochtvoorziening, beschikbaarheid van nutriënten en kans op ziektes en plagen. Balder stelt: "Als je succes wilt hebben, moet je weten wat je doet! Dit houdt in een goede inrichting en goed onderhoud en dus kennis van zaken." Balder voorspelde een aantal nieuwe ontwikkelingen: het toepassen van nieuwe materialen, op nieuwe locaties, met de bijbehorende nieuwe stressfactoren, nieuwe plantensoorten (mede ten gevolge van de klimaatsverandering) en nieuwe ziektes en plagen. Hierbij hoort het door Balder geïntroduceerde 'Geïntegreerd plantbeschermingsmanagement'. Tot slot adviseerde Balder om de bomen aan zo min mogelijk stress te onderwerpen. Zoek op de kwekerij goede bomen uit en creëer de beste plantlocatie, een biotoop.

Al bij al maakte het symposium Bomen op niveau waar wat de aankondiging voorspeld had. Een van de conclusies na afloop was dat in Nederland al behoorlijk veel projecten 'op niveau' zijn gerealiseerd.

Herman Arentsen is werkzaam als bedrijfsleider bij Copijn Boomspecialisten BV.